

Таким чином, об'єктивні обставини, що склалися в період другої світової війни, суб'єктивні чинники, що мали місце в середовищі духовенства не сприяли вирішенню релігійного питання в Україні. Однак, плеяда подвижників національного екуменічного руху поповнилась новими іменами, які зробили вагомий внесок у справу міжконфесійного миру.

О.Недавня* (м. Київ)

УГКЦ НА “ВЕЛИКИЙ” УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Перенесення керівного осідку Української Греко-Католицької Церкви в столицю України хоч ще й не дорівнює виходу Церкви на «велику» Україну, але спонукає до аналізу відповідних можливостей співпадкоємиці Володимирового хрещення. Так називає свою Церкву її Глава, підкреслюючи по суті головний мотив рішення щодо перенесення своєї резиденції. У своєму «Зверненні з приводу спорудження храму Української Греко-Католицької Церкви в Києві» [Бюлетень Агенції релігійної інформації.- Львів.- № 1.- С. 5-6]. Любомир Гузар наголосив, що УГКЦ, як «частина київського кореня», є нині вільною у вільній державі. Тепер є можливість «повернути осередок нашої Церкви до столичного Києва, місця її народження, звідки силою жорстоких обставин вона була видалена». В документі констатується: «це надзвичайно важливе рішення в житті нашої Церкви. Дехто може вбачати в ньому суто політичні чи соціальні мотиви. Однак насправді йдеться про те, щоб пов'язати між собою всі частини УГКЦ, адже її вірні насильям радянського режиму розкидані по всій території України, охопленій нині нашими єпархіями і екзархатами. Крім цієї внутрішньої єдності, осередок у столиці, де мають свої центри всі інші Церкви і релігійні організації, повинен сприяти кращим зовнішнім зв'язкам нашої Церкви» [Там само]. Тобто, в мотивації підкреслюються в першу чергу потреби Церкви, зокрема, скріплення її єдності, в тому числі й з діаспорськими осередками.

* Недавня О.В. – кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України.

Однак якщо в самому Зверненні від 10 січня ц.р. лише пояснюється необхідність для УГКЦ мати єднаючий центр і представництво в столиці, то вже наступного дня Глава Церкви на прес-конференції мусив коментувати такий намір з огляду на те, що його резиденція і центральний собор не можуть сприйматися просто як генеральний офіс якоїсь корпорації. Останнє є досить природнім, і логіку тих, хто стурбований розширенням фізичної присутності УГКЦ в столиці, можна зрозуміти. Дійсно, в новозбудований собор поцікавляться зайти не лише греко-католики, але й поки що невіруючі, і «пошуківці», і православні. І їм там може сподобатися. Проте Любомир Гузар висловився однозначно і рішуче: Церква повинна переїхати до Києва і бути там присутньою, незважаючи на можливість незадоволення з боку православних Церков, особливо УПЦ МП, що звинувачують греко-католиків у прозелітизмі на канонічних православних територіях. «Таких труднощів ми не уникнемо, але ми не повинні зважати лише на інтереси певних груп, ми повинні думати категоріями України і релігії загалом» [Там само.- С. 15].

Очевидно, що Україна виграє від того, що окремі її по суті невіруючі громадяни знайдуть той чи інший шлях до Храму. Очевидно, що Глава УГКЦ діє як католик правомірно, адже прозелітизмом католики визнають тільки підступне, примусове, підкупне перетягання віруючих з інших Церков, але аж ніяк не свідоме рішення віруючої чи раніше невіруючої людини, яке, до речі, ретельно у католиків перевіряється. Не менш очевидно, що такий підхід, по-перше, співпадає зі здоровим глуздом взагалі, а по-друге, відповідає реальній ситуації широких можливостей вільного персонального вибору в умовах сучасного «ринку релігій» та гарантованої в демократичній державі свободи совісті.

Крім того, УГКЦ, хоч досі й досить скромно, вже вийшла (чи повернулася) на «велику» Україну, в чому нескладно переконатися, аналізуючи особливості її розвитку, зокрема протягом останнього десятиліття. При тому в центральному, як і в східному й південному регіонах України, УГКЦ в основному вичерпала свій «традиційний» контингент. Вихідці з Галичини та їх нащадки переважно вже згуртовані в парафії, хоч цей процес, можливо, не скрізь завершено. Природний приріст з цієї категорії віруючих, а також із змішаних родин, попри ймовірні слідування католицьким настановам щодо правил контрацепції та переконливість прикладу сильної, дієвої церковної традиції, вочевидь не є набагато більший середньоукраїнського, а відтак навряд чи спроможний давати щорічне суттєве поступальне примноження громад УГКЦ.

Проте аналіз особливостей динаміки росту УГКЦ протягом останніх десяти років дозволяє зробити припущення, що ця Церква все ж приваблює й «нетрадиційний» контингент. З одного боку, після вибухової реєстрації фактично наявних громад, що виходили з підпілля в кінці 80-х – на початку 90-х років минулого століття (1990 – 298 громад, 1991 – 1912 (+1614 громад), 1992 – 2643 (+731), динаміка росту УГКЦ знизилась: 1993 – 2860 (+217), 1994 – 2952 (+98), 1995 – 3071 (+119), і в другій половині 90-х рр. щороку в Церкві в середньому додавалося вже лише 54 громади [Таблиця змін мережі релігійних організацій України // Релігійна панорама.- К., 2000.- Презентаційне число.- С. 50-54]. Їх число досягло «довоєнної» кількості – 3237 – у 1998 р. Але треба мати на увазі, що в кінці ХХ – початку ХХІ ст. в західній Україні було значно більше й громад православних та протестантських, зокрема – православних там, де до війни були греко-католицькі. Тобто, якісь з довоєнних греко-католицьких осередків не відновились, а десь, і це є інший бік справи, в греко-католицькі осередки об'єдналися ті люди, які раніше не належали до цієї Церкви.

Пріоритетну географію цього процесу відслідкувати досить складно, оскільки «закваскою» нових громад в будь-якій області можуть бути галичани, однак очевидним є те, що греко-католиків - неофітів, які не мали відповідної родинної традиції, більше в незахідних регіонах держави.

Не викликає сумнівів чітка і принципова національна свідомість «нових» греко-католиків-неофітів. Чимале число з них, особливо тих, що живуть в найбільш русифікованих районах з переважною присутністю православної Церкви Московського підпорядкування, УГКЦ приваблює якраз чи не в першу чергу своєю не лише задекларованою, формальною (як це буває сьогодні в православних цервах) національною орієнтацією. Експертні опитування, що проводились співробітниками Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України 2001 року, прямо засвідчили відповідні мотиви входження в УГКЦ (чи просто відвідування її храмів) вчорашніх атеїстів з колись православних родів. Саме так, наприклад, висловився про своїх парафіян та « гостей » греко-католицький священник з Донецька. Ця категорія неофітів, безперечно, дала помітне число нових парафіян у східних та південних областях України. Можливо, з актуалізацією національної свідомості частини етнічних українців на цих теренах, такий контингент буде збільшуватися, особливо, якщо реальна українізація в прийнятних сучасній людині формах буде йти в УПЦ КП та УАПЦ теперішніми, не досить задовільними темпами.

Однак, кількісний потенціал подібних навернень не можна переоцінювати. Адже майбутні вірогідні успіхи українізації (яка поки що є проблемою) зрусифікованих регіонів – це і організація й розширення різних інших інституцій (просвітницьких, культурних і т.д.), де бажаючі зможуть задовольнити своє прагнення прилучитися до національних цінностей. Отже обрання конфесії за те, що вона є « національна інституція », « найнаціональніша » Церква, не є досить надійним рішенням.

Без сумніву, необхідне, але не достатнє. Так варто сформулювати наявність національного компоненту як в діяльності Церков, так і в мотивах зрілішого приходу до них. Це вже відчули, або ж обов'язково відчують, греко-католицькі пастирі, особливо в центральній Україні і в першу чергу в столиці, серед вимогливих, якщо не з високим освітнім цензом, так принаймні – з доступом до різноманітної альтернативної інформації, городян. Велика кількість останніх вже не в першому поколінні втратили будь-які реальні конфесійні традиції, їх національні почуття стриманіші, натомість раціоналізм і прагматизм – часто визначальний як щодо їх вчинків, так і щодо їх духовних запитів. Такий контингент спокійно відноситься до мистецько вишитих рушників на образах, взагалі до пріоритетного наголосу на національному в Церкві, натомість чутливий до її зрозумілих сьогоденній людині, адресних форм діяльності. Характерно, що на сучасному «ринку релігій» цей контингент частіше поповнює Римо-Католицьку Церкву або протестантські (старші й нові) Церкви.

Однак, в даних соціологічних дослідженнях відстежується й чимала частка (від третини до половини мешканців України) тих, хто ще не визначився з певною Церквою або й релігією (називають себе християнами чи віруючими взагалі, або ж вагаються між релігійністю та нерелігійністю. Так, за статистичними даними, які наводить редакція журналу «Людини і світ» [Релігійна віра і практика в посткомуністичній Європі // Людина і світ.- 2000.- № 4(475).- С. 8-11], 22,3% не відвідують богослужіння ніколи, 20,9% – рідше, ніж кілька разів на рік, а 37,8% – кілька разів на рік. Ці показники підтверджуються й тим, що переконаними віруючими вважають себе всього 3,8%, а хоча б частково релігійними – 32,2%. За підрахунками Я.Стоцького, активні переконані віруючі становлять 23,8%, пасивні віруючі, які відвідують літургії або молитовні зібрання тільки під час великих релігійних свят своєї конфесії, тобто не регулярно. Приблизно такий же відсоток, якщо не менше 25% складають «віруючі з нестійкою релігійною орієнтацією, які байдуже ставляться до участі в Літургіях або молитовних зібраннях... не відчувають потреби у спільній молитві та інших церковно-релігійних обрядових формах...», і стільки ж відсотків складають ті, хто не

вважають себе віруючими чи вагаються між вірою і невірою. [Стоцький Я. Релігійна ситуація в Україні: проблеми і тенденції розвитку (1988-1998 рр.).- Тернопіль, 1999.- С. 50]. Подібних «пошуківців», або ж потенційних пошуківців, багато, й вони, будучи поки що невоцерковленими чи навіть безрелігійними, не є обов'язково бездуховними і не прагнучими духовного зростання. Вони також потребують відповідних кваліфікованих порад, але навряд чи складуть слухняну «отару» – паству тільки тієї Церкви, яку колись відвідували їх предки, навряд чи особливо перейматимуться застереженнями проти прозелітизму, вважаючи вибір Церкви і віри своєю особистою справою.

Отже, й будь-якій Церкві навряд чи доцільно турбуватися про «свій» чи «чужий» прозелітизм, принаймні щодо цієї категорії потенційних неофітів. Натомість варто подумати над тим, як можна допомогти їм в їх духовному становленні. УГКЦ, зокрема, також має відповідні можливості. Серед них варто виділити ряд важливих для щойно охарактеризованих «пошуківців» і не завжди очевидних (в цьому контексті) для самих греко-католиків.

Так, УГКЦ нині піднімається над спокусою експлуатації ореолу мучеництва (в катакомбний період), явно недостатнього в сьогоднішніх умовах для підтримки духовного авторитету, особливо серед мало поінформованих в історичних подіях і не надто спраглих копатися в історичних колізіях, «середніх» українців в центральній Україні. Щоб переконатися в такій настанові УГКЦ, достатньо проаналізувати тематику проповідей в греко-католицьких храмах та публікацій в церковній періодиці, де історичні екскурси сьогодні не є центральними й здебільшого підпорядковуються розмірковуванням про сучасні проблеми.

Для мешканців з вищим освітнім цензом цього ж регіону може мати й має неабияке значення відтворення і організація наукових і освітніх інституцій Церкви. При цьому вражає розбудова науково-освітніх структур Львівської Богословської Академії вражає, як і активна видавнича діяльність Церкви.

Багатьом потенційним читачам сподобається та греко-католицька періодика, котра (як от «Арка», «Вірую») тематично не обмежується суто «традиційними» церковними темами, а по-католицьки оперативно й відверто обговорює все гостро актуальне, що стосується життя особи і суспільства – як таке, до чого Церква, природно, не може бути байдужою. Частина допитливих пошуківців «хліба духовного», люди, що замислюються над тими чи іншими конкретними духовними, моральними, світоглядними проблемами, можуть зацікавитися й відповідними тематичними виданнями УГКЦ (як от «Бог, Церква і

молодь», «Принципи морального життя», «Природно і надійно. Природне планування родини» тощо).

Прагнучим активного, «включеного» церковного життя «пошуківцям» імпонуватиме відтворення й динамічне творення дієвих самих різноманітних прицерковних мирянських організацій: молодіжних, дитячих, жіночих, професійних, проблемних (родинних, для людей з особливими потребами тощо), просвітницьких, благодійних і т.д.

Багатьом «вільним пошуківцям», які вже звикли, як до норми, до необмежених дискусій з будь-якої цікавої їм теми, сподобається відкритість УГКЦ (подиву гідна після досвіду підпілля) в сенсі вільного обміну думок віруючих, наприклад, на шпальтах греко-католицької преси (як от полеміка з приводу проблем родини, християнської освіти, тотожності Церкви, її модернізації тощо).

В центрі та більших містах, де все більше людей, особливо молоді, прилучається до всесвітньої інформаційної мережі Інтернет, звернуть увагу на сайти УГКЦ: офіційний www.ugcc.org.ua, www.risu.org.ua, www.zustrich.lviv.ua, а також на підготовлений спільно з українськими римо-католиками до приїзду Папи сайт www.papalvisit.org.ua. Ці сайти й зараз містять чимало цікавого, сучасно поданого матеріалу, електронні версії новин та пресових видань, хоч в цьому напрямку для Церкви є ще дуже багато роботи, в першу чергу в «контактних» та «дискусійних» блоках.

Взагалі, як на сторонній, незаангажований погляд, УГКЦ йде на користь (і може придатися ще більше за більшої послідовності) вихід на ширше видноколо здобутків та проблем християнського світу, початок долання хуторянськості в Європі. Це можуть оцінити в столичному регіоні та урбанізованих, секуляризованих осередках, де чимало людей почувуються частиною інформаційного й культурного простору, ширшого за Україну, і не обов'язково ширшого на Схід.

Однак, щоб успішно використовувати ці та інші «сильні» надбання, зокрема, на «великій» Україні, Церкві необхідно подолати і ряд проблем. Частина з них вже долається, як от недосвідченість діяльності в умовах необмеженого інформаційного простору та комплекс «скривдженого» (і з ним чи ним посиленна певна замкнутість, деяка зажатість в зовнішньому спілкуванні, неадекватна оцінка власних набутиків та потенціалу). Частина проблем ще дається взнаки, як от атавістичні рецидиви давнього цезаропапістського, стимульованого на побутово-соціальному рівні недавнім радянським, спадку безпорадності (наприклад, волення до держави заборонити викладання валеології та страхання сектами). Але ж, як зазначають найавторитетніші дослідники-релігієзнавці [А.Колодний. Проблеми і перспективи християнства ХХІ

століття // Християнство: контекст світової історії і культури.- К., 2000.- С. 49, 52-54], безпомічна й ригористична церква навряд чи постає привабливою для більшості сучасних «пошуківців», особливо молодих, які прагнуть від Церкви не лише порад про віру, але й щасливого спілкування.

Проте існують й інші проблеми, що будуть особливо відчутні для УГКЦ в центральній та східноукраїнських регіонах. Вони пов'язані з не завжди адекватним сприйняттям самою Церквою (в т.ч. через недостатню обізнаність) інших конфесій, і в першу чергу православних, з конкуренцією з іншими конфесіями, зокрема внаслідок виходу, хоч і обмеженого, УГКЦ поза західноукраїнські терени, нарешті – зі складнощами інтерпретації власної ідентичності, особливо на «великій» Україні.

Сьогоднішнє бачення УГКЦ свого місця в християнському світі й в Україні та своїх відносин з «Церквами-сестрами» досить докладно було викладене на початку осені 2000 року у «Проекті Концепції єкуменічної позиції Української Греко-Католицької Церкви» [Мета.- 2000.- № 8-9.- С. 4-5, 9]. Відповідно, свої міжцерковні відносини УГКЦ бачить, бажано, як єкуменічні. Це обґрунтовується насамперед історією УГКЦ (Берестя обумовлюється витоково особливим положенням Київської Церкви між впливами і у стосунках з християнським Сходом і Заходом).

УГКЦ заявляє себе спадкоємицею історичної Київської митрополії, а відтак належною до християнського Сходу, й водночас такою, що «втішається повним сопричастям з усіма Помісними Католицькими Церквами, які визнають особливе Петрове служіння Єпископа Риму». Втім, в підрозділі Концепції «Стосунки УГКЦ з Помісними Церквами-Сестрами» найперше розглядаються відносини УГКЦ з Апостольським Престолом і Помісними Католицькими Церквами, й відразу недвозначно розставляються пріоритети: «перебування УГКЦ в єдності з Римською Церквою послужило першій великою історичною опорою, збагатило її еклезіологічний досвід, наповнило тими духовними добрами, які подвигнули її вірних на велику жертвовність і подвиг віри під час переслідувань. Церковна єдність із Вселенським Архієреєм стала однією з фундаментальних засад ідентичності УГКЦ, а тому будь-які подальші єкуменічні кроки не можуть підважувати значення цієї єдності й мають розбудовуватися з її урахуванням».

В підрозділі «Стосунки УГКЦ з Російською Православною Церквою» УГКЦ декларує відповідну готовність «працювати задля примирення і подолання історичних непорозумінь, відзначаючи при тому, що такі зусилля матимуть успіх лише за умови доброї волі обидвох

сторін». УГКЦ сподівається на те, що започаткування такого діалогу сприятиме переосмисленню історично негативного ставлення широких кіл РПЦ до існування Східних Католицьких Церков, Української Греко-Католицької Церкви зокрема.

Проте, як доводить практика, на такі зустрічні кроки нині більш-менш спроможна сама УГКЦ. Відтак всі подібні звернення до РПЦ поки що додаються не більше ніж на демонстрацію доброї волі греко-католиків. Єпархія УПЦ Московського підпорядкування фактично ігнорує єкуменічні пропозиції УГКЦ, а рішення про перенесення її центру до Києва сприйняла просто обурливо. Наприклад, архієпископ Львівський і Галицький УПЦ Августин висловився, що «перенесення кафедри глави УГКЦ зі Львова до Києва та створення в Росії католицьких єпархій показує, що маски врешті зняті. Це те саме повернення на Схід, про яке римо-католики говорили неодноразово... Це справжня духовна експансія» [www.risu.org.ua // Жива вода.- 2002.- № 4.- С. 5]. Очевидно, що Владика Гузар і Августин, говорячи про повернення на Схід, мислять зовсім різними культурними категоріями й по-різному розуміють духовні цінності, необхідні для українців. Архієпископ Августин навіть порівняв дії католиків в Україні з так інтерпретованою їм поведінкою США: «Спершу під лозунгом боротьби з радянською загрозою США входили в довіру, а тепер встановлюють порядок на свій розсуд... І в цих умовах Православна Церква повинна вибудувати концепцію свого служіння, усвідомлюючи себе Церквою-Матір'ю України». Цей ієрарх закликав протестувати проти побудови католицьких храмів в Києві.

Подібну упереджену нетерпимість та невинуваті амбіції дружно демонстрували деякі православні політики та радикальні «ліві», ще раз засвідчуючи свою по суті аналогічну ідеологічну позицію, в даному разі – у сфері практичного розгортання начебто відмінних світоглядних принципів. Так, Голова міжфракційного об'єднання народних депутатів України «В Європу – разом з Росією» народний депутат України Андрій Деркач висловився, що перенесення центру УГКЦ до Києва «означає де-факто прозелітичну діяльність серед православного населення Центру, Сходу і Півдня України... Непотрібно забувати, що Україна – православна країна (дивись подану на початку статті статистику віруючих України! – О.Н.) і канонічне православ'я є державотворчою (питання тільки, чи це відносно України? – О.Н.) релігією». Наталя Вітренко, виступаючи під час передвиборчої кампанії ц.р. як лідер свого виборчого блоку, заявила: «Я проти перенесення греко-католицького релігійного центру зі Львова до Києва, бо це не відповідає інтересам України та інтересам Української Православної Церкви» [Вірую.- 2002.- № 6-7.- С. 4]. «Відкритим викликом канонічному

православ'ю» назвала рішення УГКЦ й Голова українського відділу Міжнародного Фонду єдності православних народів Катерина Самойлик [www.risu.org.ua // Жива вода.- 2002.- № 4.- С. 5].

Світські журналісти, коментуючи очікувану подію, також живають висловлювання «рішучий наступ на Схід», називаючи рішення про перенесення керівного осідку УГКЦ подією справді історичного значення, з тих, які згодом увійдуть до шкільних підручників. Зокрема, кореспондент «Дзеркала тижня» Дмитро Полухович відзначив, що рішення про перенесення резиденції лідера УГКЦ у Київ знаменує початок нового етапу в розвитку релігійної ситуації в Україні. Адже це Церква – найбільш організована й потужна в Україні, адже «за митрополитом Любомиром Гузаром... підуть сотні священників, здебільшого не обтяжених сім'ями. За їхніми плечима будуть найкращі навчальні заклади, глибокі знання не лише у сфері релігії, а й психології та соціології. А в простягнутих руках будуть не таці для жертв, а гуманітарна допомога» [Бюлетень релігійної інформації.- 2002.- № 2.- С. 23].

Відтак, робиться висновок: «З огляду на те, що ні місіонерською, ні соціальною активністю на своїй території греко-католики нічим не поступаються представникам протестантських та неохристиянських церков, а також на те, що храми й обряди уніатів більш відповідають уявленню середнього українця про Божий дім, аніж спортзали й кінотеатри неохристиян, можна упевнено говорити, що УГКЦ і на Сході приречена на успіх. А той факт, що досі її активність по цей бік Збруча особливо не виявлялася, свідчить не так про міцність позицій православ'я, як про небажання самих греко-католиків цю активність виявляти» [Там само.- С. 23-24]. Прогноз Полуховича такий: греко-католики не претендуватимуть на храми й парафії православних Церков (бо людей з визначеним віросповіданням важко переконувати, і греко-католикам не потрібні зайві конфлікти), натомість працюватимуть з фактично невірними людьми, яких на Сході України – більшість. Наскільки це вплине на позиції православ'я, залежить виключно від самих православних. Їм варто використати ситуацію, актуалізуючи власні можливості. Разом з тим журналіст застерігає: якщо «реакція УПЦ й УПЦ КП зведеться виключно до організації хрестоходових «маршів протесту», як це робили прибічники Московського патріарха напередодні візиту Папи Римського, і закликів до влади «не допустити», що ж... Років через 20-30 їм уже нікого буде, крім себе, звинувачувати в тому, що вони опинилися в абсолютній меншості» [Там само.- С. 24].

Схоже, що греко-католики цілком свідомі того, що «крок на Схід» не може не призвести до певних конфліктів з православними. Про

можливі тертя з православними Церквами сказано у вищезгаданому «Зверненні» як про збитки перенесення центру в Київ, які доведеться пережити. А ось чи доведеться знову пережити не дуже приємний, а тому мало згадуваний досвід першої половини-середини 90-тих років минулого століття в центральних регіонах, коли частина українських «пошукувців» пройшла «транзитом» через створювані осередки УГКЦ до РКЦ й навіть до деяких протестантських Церков, після того як подекуди греко-католики зустрічали їх завіряннями у своїй насправді східності, православності та найнаціональності?

Зауважимо, що в УГКЦ визнаються й розглядаються її певні проблеми як проблеми Церкви-частини католицького світу. Зокрема, констатується, що, хоч «співжиття на одній території двох помісних Церков, які є частинами однієї Католицької Церкви» доводить здатність Вселенської Церкви втілюватися в різні культури, яких вона не нівечить, а зберігає і взаємозбагачує, але таке співжиття не позбавлене і своїх труднощів. УГКЦ визнає, що «впродовж останніх десятиліть членство в Католицькій Церкві латинського обряду, що віддавна існує поряд із Церквою східної традиції, зазнало суттєвих змін. Якщо раніше її вірними були переважно неукраїнці (читай – поляки на українських теренах Речі Посполитої), то сьогодні більшість із них – громадяни України (за логікою думки – українці та представники інших «нетипових» в католицтві національностей). Деяким дисонансом в цілому зрілому підході до розгляду проблем міжцерковних стосунків УГКЦ сприймається той факт, що в документі немає жодної спроби аналізу причин відповідного (приходу в РКЦ) вибору його суб'єктами – громадянами України. Натомість робиться предметно не розшифроване зауваження, яке по суті низводить українців римо-католиків до об'єктів навернення: «УГКЦ виявляє стурбованість і поділяє занепокоєння українських православних деякими аспектами діяльності Римо-Католицької Церкви на території України, які виходять за рамки духовної опіки вірних латинського обряду».

Цю проблему пропонується своєчасно розглядати «в дусі п. 10 «Інструкції застосування літургійних приписів ККСЦ» (де сказано про «осуд будь-яких спроб відлучити вірних Сходу від їхніх Церков... надбанням способів думання, духовності і благочестя, які не узгоджуються з їхньою власною духовною спадщиною») та вирішувати у співпраці з Апостольським Престолом». Але навряд чи цей пункт правомірно застосувати до сучасних чинників РКЦ в Україні. Можна в цілому погодитися, що «в минулому неврахування Латинською Церквою тісного пов'язання християнської спадщини київської традиції з етнокультурною ідентичністю українців призводило до непорозумінь і

конфліктів». Проте ж сьогодні ситуація зовсім інша. Адже, по-перше, рядком вище в проєкті Концепції фактично стверджується вже напрацьований позитивний досвід інкультурації та взаємозбагачення. А по-друге, що не менш важливо, навряд чи більшість українців, що прийшли нині в РКЦ, всерйоз можна вважати несвідомими об'єктами прозелітизму.

Відзначимо, що сьогодні «нав'язливий» прозелітизм обмежується в містах – нині вже чималою кількістю можливих інформаційних джерел, а в селах – чіпкішими традиціями чи відсутністю великої навали місіонерів. Втім і в селах практично в кожній хаті є хоча б радіоточка, приймач, з якого можна періодично почути виступи представників різних конфесій, громадських діячів, науковців з тих чи інших проблем релігійно-церковного, духовного життя. Особливо це стосується якраз центральної України.

Відтак, врахування специфіки духовного поля останньої, й ширше, відповідний розвиток УГКЦ тільки б підсилив націотворчі якості цієї Церкви, адже це додало б їй можливостей для актуалізації національної свідомості й духовності ширшого контингенту людей, для яких цей шлях не починається з форми, з «дідівського обряду» та «православної старовини».

Я.Білас* (м. Львів)

ПАРЛАМЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА А.ШЕПТИЦЬКОГО

Особливе місце в суспільно-політичній діяльності А.Шептицького займає парламентська діяльність. Беручи до уваги той факт, що митрополит виявляв нетерпимість щодо застосування методів терору в політичній боротьбі, стає зрозумілим, чому саме парламентські методи боротьби були для нього найефективнішими

Парламентську діяльність А.Шептицького умовно можна розмежувати на декілька напрямів. Найбільш пріоритетними серед них є підтримка української освіти та діяльність, спрямована на реформування виборчої системи. Темою окремого дослідження може

* Білас Я.І. – випускник аспірантури кафедри теорії та історії культури філософського факультету Львівського Національного університету імені Івана Франка.

стати парламентська праця митрополита у справі досягнення соборності всіх українських земель.

Офіційною точкою відліку початку парламентської діяльності А.Шептицького слід вважати 1899 р., оскільки кожен єпископ коронного краю в Австро-Угорщині автоматично, без виборів, ставав членом крайового сейму. Однак за період очолювання Станіславівської єпархії не зафіксовано його виступів в Галицькому сеймі, які б мали політичне значення.

Ставши в 1901 р. митрополитом Галицьким, Шептицький продовжував засідати в сеймі, а з 1903 р., відповідно з розпорядженням цісаря Франца-Йосифа, він обійняв посаду заступника маршалка сейму. Крім того, австрійські закони передбачали участь всіх митрополитів у діяльності парламенту імперії. Тому митрополит з 1901 по 1918 рр. був членом віденської Палати Панів.

На початку ХХ ст. польсько-українські стосунки перебували у стані загострення. Ріст національної самосвідомості українського народу, його прагнення до політичного, економічного та культурного відродження наштовхнулись на упереджене ставлення польських панівних кіл. На початку ХХ ст. в загрозливому становищі опинилося українське шкільництво. Культурно-освітні вимоги українського народу знайшли своє відображення в роботі шкільної комісії Галицького сейму. В 1902 р. українські послы внесли пропозицію щодо заснування української гімназії в м. Станіславі. Підтримавши домагання українського політичного проводу, митрополит виступив на комісії, обґрунтувавши необхідність затвердження цієї пропозиції. І хоча напередодні засідання комісії українські депутати отримали від цісаря та маршалка сейму С.Бадені схвальну відповідь, це не завадило польській сеймовій більшості провалити український проєкт.

На знак протесту українські депутати в 1903 р. оголосили про свій вихід із сейму. Солідаризуючись з ними, митрополит приєднався до сецесії і приступив до роботи сейму тільки після її припинення. Внаслідок спільних зусиль в 1905р. станіславівську гімназію було таки відкрито [Баран С. Митрополит А.Шептицький. Життя і діяльність.- Мюнхен, 1947.- С. 78].

У лютому 1907 р. українські депутати закликали уряд відкрити окремий український університет, а до його створення – збільшити кількість кафедр із українською мовою викладу та забезпечити національні права професорам і студентам українцям. Такі вимоги в числі перших підписали Є.Олесницький та митрополит Шептицький